

ВИСНОВОК

щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України від 14 лютого 2024 року № 1-р(П)/2024 щодо гарантування захисту прав і свобод особи за рішенням Європейського суду з прав людини (реєстр. № 11508 від 21 серпня 2024 року)

За дорученням Голови Верховної Ради України від 23 серпня 2024 року Комітет з питань правової політики розглянув на своєму засіданні 29 листопада 2024 року (протокол № 175) проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України від 14 лютого 2024 року № 1-р(П)/2024 щодо гарантування захисту прав і свобод особи за рішенням Європейського суду з прав людини (реєстр. № 11508 від 21 серпня 2024 року), поданий Кабінетом Міністрів України (далі – Законопроект).

Так, згідно з пояснювальною запискою Законопроект розроблений з метою приведення положень процесуального законодавства у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 14 лютого 2024 року № 1-р(П)/2024 щодо гарантування захисту прав і свобод особи за рішенням Європейського суду з прав людини (далі – Рішення КСУ).

Для досягнення поставленої мети Законопроектом пропонується внести зміни до частини третьої статті 321 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), якими передбачити можливість поновлення строків для перегляду судового рішення за виключними обставинами у зв'язку з рішенням Європейського суду з прав людини, яке набуло статусу остаточного, після спливу десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили.

Також пропонується внести аналогічні зміни до частини третьої статті 424 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) та частини третьої статті 363 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України).

На думку суб'єкта законодавчої ініціативи, реалізація Законопроекту матиме наслідком дотримання гарантованого частиною четвертою статті 55 Конституції України права особи на перегляд судових рішень за виключними обставинами у зв'язку з рішенням Європейського суду з прав людини.

Положеннями Конституції України передбачено, що питання судоустрою та судочинства визначаються виключно законами України (пункт 14 частини першої статті 92).

Прийняття законів належить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України).

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ) за результатами аналізу положень Законопроекту висловило свої зауваження та пропозиції до нього. Зокрема, звертається увага на частину третю статті 424 ЦПК України, яку пропонується викласти у такій редакції: «строки, визначені в частині другій цієї статті, не можуть бути поновлені, крім випадку, передбаченого абзацом другим цієї частини. Може бути поновлений строк для перегляду судового рішення за виключними обставинами у зв'язку з рішенням Європейського суду з прав людини, яке набуло статусу остаточного, після спливу десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили, за умови, що заява про перегляд судового рішення за виключними обставинами подана в строк, визначений пунктом 5 частини першої цієї статті». ГНЕУ наголошує, що використане в абзаці другому нової редакції частини третьої статті 424 ЦПК України формулювання «може бути поновлений» надає суду можливість відмовити у поновленні строку для перегляду судового рішення за виключними обставинами у зв'язку з рішенням Європейського суду з прав людини, що, на погляд ГНЕУ, не сприятиме усуненню наслідків порушення прав, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, стосовно якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною. Аналогічні зауваження стосуються також відповідних положень нових редакцій частини третьої статті 321 ГПК України та частини третьої статті 363 КАС України. У зв'язку з цим пропонується внести до Законопроекту відповідні уточнення.

Крім того, ГНЕУ зазначає, що у Рішенні КСУ, крім частини третьої статті 321 ГПК України, визнаний неконституційним також припис пункту 2 частини другої статті 321 ГПК України, згідно з яким заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами може бути подана «з підстав, визначених пунктами 2, 3 частини другої та частиною третьою статті 320 цього Кодексу, - не пізніше десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили». У запропонованих у проекті змінах до статті 321 ГПК України викладення зазначеного припису у новій редакції не передбачається. ГНЕУ зауважує, що положення, аналогічні визнаному неконституційним пункту 2 частини другої статті 321 ГПК України, містяться також у ЦПК України (пункт 2 частини другої статті 424) та КАС України (пункт 2 частини другої статті 363). У зв'язку з цим, виходячи з необхідності запровадження однакового правового регулювання подібних процесуальних моментів, ГНЕУ пропонує внести відповідні зміни до згаданих положень ЦПК України і КАС України.

Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу за результатами опрацювання положень Законопроекту дійшов висновку, що Законопроект не суперечить цілям Угоди про асоціацію та зобов'язанням України в рамках правових механізмів Ради Європи.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнародних відносин, опрацювавши положення Законопроекту, зазначив свої зауваження і пропозиції до нього, а також висловився щодо можливості прийняття Законопроекту в першому читанні за основу.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини за результатами опрацювання положень Законопроекту зазначив про його підтримання. Водночас звернув увагу на необхідність комплексного вирішення проблеми, пов'язаної із доступом до суду для ініціювання перегляду судових рішень за виключними обставинами.

Так, Уповноважений з прав людини зазначає, що Конституційний Суд України у Рішенні № 1-р(П)/2024 вирішував питання виключно щодо конституційності обмеження перегляду судових рішень після ухвалення рішення Європейського суду з прав людини у справі десятирічним строком з дня набрання законної сили судовим рішенням, яке необхідно переглянути, та неможливість поновлення такого строку. У той же час Омбудсмен відмічає, що рішення Конституційного Суду України, в якому встановлена неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення або вирок суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні кримінального правопорушення, внаслідок якого було ухвалено судове рішення, є не менш важливими ніж рішення Європейського суду з прав людини. Відповідно до пунктів 1 та 3 частини третьої статті 423 ЦПК України, пунктів 1 та 5 частини п'ятої статті 361 КАС України та пунктів 1 та 3 частини третьої статті 320 ГПК України підставою для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є: встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане; встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні кримінального правопорушення, внаслідок якого було ухвалено судове рішення. З огляду на зазначене, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини надав пропозиції щодо вдосконалення ЦПК України, КАС України та ГПК України з метою запобігання порушенням права на доступ до суду.

Верховний Суд, розглянувши Законопроект, підтримує його положення, оскільки така законодавча ініціатива сприятиме гарантуванню дотримання прав осіб на перегляд судових рішень за виключними обставинами у зв'язку з рішенням ЄСПЛ, яке набуло статусу остаточного.

Рада суддів України, ознайомившись із Законопроектом, дійшла висновку, що реалізація його положень матиме наслідком дотримання гарантованого частиною четвертою статті 55 Конституції України права особи на перегляд судових рішень за виключними обставинами у зв'язку з рішенням Європейського суду з прав людини.

Обговоривши положення Законопроекту з урахуванням висловлених до нього зауважень і пропозицій, члени Комітету вважають за доцільне застосувати

до цього законопроекту статтю 116 Регламенту Верховної Ради України щодо внесення пропозицій і поправок щодо виправлень, уточнень, усунення помилок та/або суперечностей у тексті зазначеного законопроекту, інших структурних частин законопроекту та/або інших законодавчих актів, що не були предметом розгляду в першому читанні та спрямовані на вдосконалення процесуального законодавства у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України № 1-р(П)/2024.

З огляду на зазначене, враховуючи приписи статей 93, 111, 114, 116 Регламенту Верховної Ради України, Комітет з питань правової політики вирішив:

1. Рекомендувати Верховній Раді України включити до порядку денного дванадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України від 14 лютого 2024 року № 1-р(П)/2024 щодо гарантування захисту прав і свобод особи за рішенням Європейського суду з прав людини (реєстр. № 11508 від 21 серпня 2024 року), поданий Кабінетом Міністрів України, та за результатами розгляду в першому читанні прийняти за основу.

2. Звернутись до Голови Верховної Ради України з пропозицією відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України оголосити на пленарному засіданні під час розгляду цього Законопроекту про необхідність внесення пропозицій і поправок щодо виправлень, уточнень, усунення помилок та/або суперечностей у тексті зазначеного законопроекту, інших структурних частин законопроекту та/або інших законодавчих актів, що не були предметом розгляду в першому читанні та відповідають предмету правового регулювання законопроекту.

3. Доповідачем від Комітету з цього питання під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити Голову підкомітету з питань політичної реформи та конституційного права Дирдіна М.Є.

Голова Комітету

Д.В. МАСЛОВ